

ZVONČEK

LIST S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO

Vsebina prvega zvezka.

	Stran
1. Cesar Napoleon I. (Po sliki franc. mojstra Davida)	1
2. Zeleni ptič. Pripovedka. Z lesorezi E. Justina	2
3. Dr. V.: Kako so živeli učenci pred sto leti	6
4. P. in V. Margueritte: Spaček	8
5. Dr. Pavel Brežnik: Mladostna leta velikega cesarja	10
6. Griša: Krtača	14
7. Ferdinand Ossendowski: Življenje in prigode male opice. (Dnevnik šim- panzke »Kaške«.) Z risbami Mirka Subica	16
8. I. L.: Sveti Václav, vojvoda češke zemlje	21
9. S. K.: Afriški lovec pripoveduje	23
10. P.: Zivalska in žloveška krila	25
11. Razvedrimo se!	29
12. Kotiček gospoda Doropoljskega	32

Novo opremo Zvončka je izvršil prof. Francè Podrekar.

»Zvonček« izhaja med šolskim letom v zvezkih vsak mesec in stane v naprejšnjem plačilu za vse leto 30 Din, za pol leta 15 Din, za četrt leta 7·50 Din. Posamezni zvezki po 3 Din.

Uprava »Zvončka« je v Ljubljani, Frančiškanska ulica št. 6, Učiteljska tiskarna. — Na ta naslov pošiljajte naročnino in reklamacije!

Na naročila brez istodobno vposlane naročnine se ne oziramo.

Rokopise pošiljajte na naslov: Uredništvo »Zvončka« v Ljubljani, Krakovski nasip 22.

Rešitve ugank, nalog itd. sprejemamo le prvih 8 dni po odpravi vsakega zvezka.

Glavni in odgovorni urednik: Dr. Pavel Karlin v Ljubljani. — Izdaja Konzorcij »Zvončka« (Dr. Tone Jamar). — Tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani (predstavnik Francè Štrukelj).

ZVONČEK

LIST S PODOBAMI ZA SLOVENSKO
MLADINO

LETO XXXI

UREDIL
DR. PAVEL KARLIN

1929—1930

V LJUBLJANI

IZDAJA KONZORCIJ „ZVONČKA“ (DR. TONE JAMAR)
TISKA UČITELJSKA TISKARNA (PREDSTAVNIK FRANCE ŠTRUKELJ)

VII B f

35986

VII B f

35986

KAZALO.

	Stran		Stran
I. Pesmi.			
Učenjaček (Vera Albrechtova)	42	Kako je Barica prevarala čarovnico (Vera Albrechtova)	138
Pesemca s sliko	52	Gospodična Bucika (Ilka Vašte-Bur- gerjeva)	142
74, 125, 141, 144, 154, 208, 232		Moja muca (Po T. Gautieru)	143
Marko piše Božičku (A. V.)	62	Maščevanje dreves (dr. F. Zbašnik)	
Nebeški mlinar (Vera Albrechtova)	82	»Zazidana« lipa (Franjo Čiček)	164
Medved Brundec (I. Matelič)	114	Bulka (L. N. Tolstoj-Josip Vidmar)	167
Zimska	144	Luca (I. E. Rubin)	172, 204
Povodni mož (Vera Albrechtova)	156	Domov (Janez Mejaš)	186
Zajček na steni (Vera Albrechtova)	171	Po blagoslovljeni ogenj... (Manica Komanova)	189
Na Cvetno nedeljo (V. A.)	193	Pendirjevček (Viktor Pirnat)	203
Velikonočna (Vera Albrechtova)	195	Jurček in muha (Po A. Lichtenber- gerju)	207
Ptički se ženijo (Vera Albrechtova)	202	Tožljivček (Svetozar Čorovič-D. Pod- gornik)	218
Pajek mrežo je razpel... (Franc Ločs- niškar)	211	Zakaj je morala umreti Pavelčkova stara mama (dr. P. Strmšek)	221
Na deželi. Tri pesmi (Andrej Rapè)	227	Zgodba o palici (Arnošt Adamič)	224
Bajka o Gorjancih (Vera Albrechtova)	236	Hudamos (Janez Trdina)	234
Rogoban in Švedra (Ivan Matelič)	236	Trn nagajivček (M. Jezernik)	242
Mi pa pojdemo v Ribnico! (Gustav Strniša)	244	Hajki se smehlja možiček (Ilka Vašte- Burgerjeva)	247
S paše (Albin Čebular)	247	Na dnu jezera... (Griša)	250
II. Pripovedni spisi.			
Zeleni ptič (Juan Valera-A. Debeljak)	2	Mévše (Jože Bajda)	257
34, 75, 115, 145		Ribič in njegova žena (dr. Br.)	259
Življenje in prigode male opice (F. Ossendowski-dr. R. Mole)	16	III. Kramljanja o prirodi in tehniki.	
43, 88, 122, 148, 174, 196, 230, 252		Afriški lovec pripoveduje (S. K.)	23
Spaček (P. V. Margueritte)	8	Zivalska in človeška krila	25
Krtiča (Griša)	14	Čudovita dogodivščina zračnega borca	37
Marko in čarovnice s Črnega jezera (Davorinov)	48	Ali teče voda sama od sebe po zidu navzgor (Julij Nardin)	40
Pri jaslicah (Manica Komanova)	58	V stepi... (—ož—)	46
Božič (M. Jezernik)	60	Motor na milo (Julij Nardin)	73
Zgodba o zgodnjem Jurčku (Po Ku- čeri)	67	Reševanje »Divje Race«	80
Trije kolači (dr. B.)	83	V kraljestvu os (Davorin Volavšek)	96
Moj medvedek (Tatjana)	86	Kako nastane film (Lojze Koželj)	110
O sloniču — mladiču (Kipling- A. Sovrè)	106	Natega (Julij Nardin)	124
Lesena roka (B. A.)	112	Če se zemlja ujezi (Buc)	140
Volkovi (B. T.)	126	Zlato je našel...	155

	Stran		Stran
10.500 m nad zemljo	165	Kuhinja za punčko	228
Ozmoza (Julij Nardin)	209	Prvak na drogu	255
Nekaj o pajkih (Slavko Nešič)	210	Modni kotiček za punčko	255
Kako nas vara oko	245	Ovoječek za »Zvonček«	256

IV. Iz zgodovine, zemljepisja in narodopisja.

Kako so živeli učenci pred sto leti (Dr. V.)	6
Mladostna leta velikega cesarja (dr. Pavel Brežnik)	10
Sv. Václav, vojvoda češke zemlje (Ivan Lah)	21
Topola in Oplenac (Stric Pavle)	64
Prvi dan na Japonskem	71
Eskimi — narod v beli puščavi (Mitja)	93
V letalu preko Jugoslavije (dr. Jože Rus)	119
Slovenske copernice in zamorski čarovniki (Davorin Volavšek)	129
Ko je bil »tatiček Masaryk« še mlad (dr. Ivan Lah)	151
Kako velika je Jugoslavija (dr. Jože Rus)	177
Prazniki japonske mladine	200
Indijanci	222
Iz čudežne dežele Amerike	248

V. Za pridne roke.

Štoklja	170
Brenčeča plošča	171
Gašperček pride k Tebi na dom (Joso Zidarič)	191
Opica in kenguruj	207
Kozarec za vodo iz papirja	208
Za pilote	228

VI. Glasba.

Emil Adamič: Stara božična narodna	63
L. M. Škerjanc: Pomladna (P. Karlin)	194
Ferdo Juvánc: Pika-pok! (Fr. Lovšin)	263

VII. Pouk in zabava.

Uganke	29
53, 100, 132, 157, 181, 213, 237, 264	
Smešnice	30, 54, 102
Po širokem svetu	31
Naloge za risarje	31, 56, 183, 238, 265
Zapomnite si tole!	54, 102, 133, 265
Breck in Grizli	92
Risarji vkup!	95
128, 153, 179, 212, 233, 268	
Cenko in Lenko	113
Smuk, smuk, smuk	117
Bobkov stric je smučar	147
Prekosil ga je (Cene Smeh)	154
I am sotry! (M. T.)	178
Pogumni deček	180
Na huzarja (Marjan Tratar)	180
Car in kočijaž	226
Šaljiva vprašanja	229
Iz bajnega sveta številčk	233
Ugani rojstni dan!	233

VIII. Iz mladih peres.

Prispevki »Zvončkarjev« tretja stran ovoja	
8., 9., 10. številke.	

Pričujoči letnik so opremili in okrasili slikarji: Francè Podrekar, Mirko Šubic, Elko Justin, Hinko Smrekar, Rajko Šubic in drugi.

ZVONČEK

LIST S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO

Štev. 1.—XXXI.

Oktober 1929.

Cesar Napoleon I.

ZELENI PTIČ

PRIPOVEDKA

Z lesorezi ilustriral E. JUSTIN

I.

davnih časih je živel v iztočnih krajih mogočen kralj. Na njegovem dvoru so se često vršile sijajne veselice. Njegova vojska je bila mnogobrojna in izurjena. Ladje so mu ponosno plavale po morju. Po njegovih obsežnih vrtilih se je potikalo vse polno živali in preletalo nešteto žgolečih krilatcev.

Kaj pa naj porečem o njegovih prelepah palačah, koder si videl razkošno pohištvo, zlate in srebrne prestole, posodo iz porcelana, ki je bil tedaj še redka stvar? Za svojo zabavo je imel pritlikavce, velikane, šaljivce in drugačne čudake. Odlični kuharji in strežaji so skrbeli za njegovo telesno ugodje, globokoumni modrijani, pesniki in pravniki pa so se brigali za njegovo dušno hrano.

Njegovi podaniki so ga imenovali Srečka. In res, njegova vladavina je bila blažena. Njegovo življenje se je zdelo tkanina iz dragocenih niti. Vendar v tej krasoti si opazil temno senco. Njegovo Veličanstvo je namreč imelo razumno in divno soprogo. Srečko je bil sedem let poročen z njo in jo je od srca ljubil. Toda potomca nista imela. To je kralja neizmerno bolelo.

Naneslo pa je, da je moral kralj na vojno. Ko se je poslavljaj od predrage družice, ga je ta toplo objela, rekoč mu na uho: »Nikomur tega še ne pripoveduj, da se mi ne bodo smejali, če se moja nada ne uresniči. Vendar zdi se mi, da bova dobila kraljičino.«

Kralj je bil vesel, da še nikoli tega. Junaško je odkorakal na boj, potolkel s svojo roko tri ali štiri vladarje, ki so mu na mejah delali neprilike, porušil precej sovražnih mest in se vrnil z obilnim plenom v svojo prestolnico.

Medtem je bilo poteklo nekoliko mesecev. Ko se je kralj slovesno vračal v svoje stolno mesto, ga je narod pozdravljaj in proslavljaj, zvonovi so pritrkavaj, topovi grmelaj. Višek radostij pa je bil to, da mu je v carski palači višji komornik prinesel prezajlo hčerko, ki jo je kraljica pravkar povaj.

»Rožica moja zlata!« je vzkliknil kralj in objel preljubljeno soprogo. Ker pa je bil neznansko močan in ves iz sebe od navdušenja, jo je prekrepko pritisnil nase. In oј črne žalosti! Uboga stvar mu je izdihnila v čvrstem objemu. Obupni krik in vik je bil zaman. Otožno ječanje ni obudilo pokojnice v življenje. Rahel nasmešek ji je še krožil okoli ust, ali njena duša je že splavala v sinje višave.

V svoji bolesti se je mogočni vladar zaobljubil, da se ne bo na novo ženil. Svojim slovstvenikom je naročil, naj zložijo žalostinko na čast preminule vladarice, in učenjaki trdijo, da je ta spev najkrasnejši biser narodne književnosti. Dvorjani so tri leta hodili žalno oblečeni. Rajnici so postavili prelestno grobnico.

Toda nobena bolečina ne traja sto let, pravi poslovica. Kralj se je sčasoma iznebil turobe in tegobe ter postal zopet tako srečen ali še srečnejši ko prej. Rajnica se mu je prikazovala v sanjah in mu pravila, da se ji dobro godi v onostranstvu. Princesica pa je rasla in se razvijala, da je bilo čudo.

Ko je bilo mladenki petnajst let, so se ji vsi divili, tako je bila čedna in izvedna. Oče jo je proglašil za naslednico prestola in sklenil, da jo omoži. Nad pet sto poslancev je odšlo iz kabinetne pisarne, nesoč na tuje dvore vabilo, naj pridejo kraljeviči na poset k Srečku, da si kraljična izbere ženina.

Glas o njeni krasoti, kreposti in umnosti se je bil raznesel po vsem belem svetu. Zato je prišlo vse črno snubcev, hoteč tekmovati s sabljo in z uma svetlim mečem za roko premile nevestice. Visoki gospodje so imeli pripravljeno brušeno orožje za borbo; drugi so tuhtali pretkane uganke, da bi pokazali svoj bistri um; nekateri so pisali verze lepotic na čast; prirejali so podoknice, da bi jo ganili z ubranim petjem.

Vendar nihče je ni omečil. Njihovo mečevanje se ji je zdelo nerodno, njih zastavice sama abotnost, njih srčni izlivi hladni, njihova vnema pa zgolj pohlep po bogastvu. Nihče se ji ni mogel prikupiti, za vse je bila brezbrizna. Edino sin tatarskega kana je premagal to brezbriznost, a zato si je nakopal zamero visokorodne kraljične.

Ta princ je bil pravcati grdavs. Oči so mu bile na pošev, bradelj in čeljusti so mu štrleli naprej, lasje skodrani in skuštrani. Života

je bil nizkega, čeprav je bil čvrst in silen ko brdavs. Duh pa mu je bil nemiren, ošaben in posmehljiv. S svojim roganjem ni prizanesel niti najnedolžnejšim osebam. Posebno pa si je vzel na muho Srečkovega ministra za vnanjo trgovino, ki je bil čemereren in kratkoviden ter je prav slabo lomil s a n s k r t, takratni diplomatski jezik.

Tak je bil položaj na dvoru, kjer so se dan na dan vrstile čedalje sijajnejše slavnosti. Kraljevičem in kneževičem je bilo seveda hudo, ker ni kraljična nikogar izbrala. Tudi Srečko je besnel, videč, da se hči ne mara in ne more odločiti. Ta pa jih je še zmeraj zaničevala in se ni menila za nobenega razen za tatarskega kanoviča, ki mu je izrazila svoje negodovanje ter osvetila na ta način očetovega ministra za vnanjo trgovino.

II.

Neko pomladno jutro je bila princesa v svojem »kujalniku«. Najljubša spletična ji je česala mehke, dolge zlate lase. Duri na mostovžu, ki je držal na vrt, so bile odprte, da je vejala v sobo rahla sapica in vonjava cvetic. Princesa je bila videti zamišljena ter ni črhnila niti besedice svoji strežnici.

Ta je že imela v roki vrvco, s katero je namerjala zapeljati bujne kodre svoji gospodarici. Kar prifrli preko pomolov čudovita ptičica, ki je s svojim smaragdnam perjem in gibkimi kretnjami obrnila nase pažnjo gospodične in njene spletične. Ptica jadrno šine proti njima, izmakne služabnici petljo iz rok in odleti iz stanice. Vse se je zgodilo tako naglo, da si je princesa komaj utegnila brzokrilu živalco ogledati. Vendar njena drznost in ljubkost sta se globoko dojmili bodoče vladarice.

Malo dni zatem je princesa, da bi si pregnala težkomiselnost, snovala poskočnico s svojimi družabnicami in služabnicami spričo kraljevičev. Bili so vsi na vrtilih in očarani zrlri vanjo. Zdajci začuti princesa, da se ji je zrahljala podveza, zato preneha ples in odide proti bližnjemu grmičevju, da bi si jo močnejše privezala. Njeno visočanstvo si je že razgalilo oblikovno nožico, hoteč urediti svileno podvezo. Tedaj pa začuje frfotanje perutnic in v tem trenutku zapazi zeleno ptico, ki s slonokoščenim kljunom prime podvezo ter izgine. Princesa zavpije in pade v omedlevico.

Toliko da se je zopet osvestila, je vzkliknila: »Naj mi poiščejo zeleno ptico... naj je ne usmrte... živo hočem imeti!«

A zastonj so se trudili snubci. Četudi je kraljična prepovedala umoriti zeleno ptico, so vzeli s seboj na lov skobce, sokole ter udomačene orle. Toda zelena ptica se ni prikazala ne živa ne mrtva. Zategadelj je bila princesa čedalje čemernejša. Ponoči ni zatislila očesa. O princih pa si je mislila, da niso za nobeno rabo.

Jedva se je zdanilo, je vstala iz postelje in se v lahнем jutranjem oblačilu napotila s svojo najmilejšo spremljevalko v najgostejšo šumo kraj dvorca, kjer je stal mavzolej njene matere. Ob rakvi je pričela tarnati in tožiti: »Kaj mi pomaga vse moje bogastvo, če mi ni do njega. Kaj vsi mogočniki sveta, če jih ne ljubim. Kaj mi bo kraljestvo, ako nimam tebe, mati? Kaj mi koristijo vsi dragulji in nakiti, ko pa nimam zelene ptičke.«

Pri tem se je razpasala in potegnila iz nedrij dragoceno vrečico, v kateri je hranila vitico las, spomin na pokojno mamico, ter jo jela poljublјati. A čim se je dotaknila predragega predmeta z ustnicami, je prifrčala bliskovito zelena ptica, ji jo iztrgala izmed prstov in šinila liki strelica v oblake.

Takrat pa kraljična ni izgubila zavesti, temveč je močno zardela in rekla dvorjanki: »Poglej me, poglej mi ustnice. Ta drzoviti ptič me je okljuval, da me pečejo.«

Dvorjanka jo je preiskala, pa ni našla nobene rane. Vendar zlobni operjenec je moral pustiti na njih kak strup, kajti princesa je hirala in naposled obležala v postelji. Nenavadna vročica jo prešinja in drugega skoro ne govori kakor te besede: »Naj ga ne ubijejo... naj mi ga ulove živega... imeti ga hočem.«

Zdravniki so se strinjali v mnenju, da mora princesa dobiti zeleno ptico, ako naj okreva. Toda kod naj jo iščejo. Vsi naporji so bili doslej brez uspeha. Velika nagrada se je ponudila lovcu, ki bi jo dobil v pest.

(Dalje prih.)

Kako so živeli učenci pred sto leti.

Naši šolarčki danes niti ne vedo, kako se jim godi dobro, mnogo boljše kot njih tovarišem pred sto leti. Splošno danes učenci živijo pri starših doma ali pri znancih in le malo jih je po zavodih. Marsikdo je med njimi zelo razvajen, zjutraj mu prinesejo čokolado v posteljo, oblači se toplo, in kadar je slabo vreme, se pelje s tramvajem ali avtobusom v šolo. Učenci pa, ki so po zavodih, imajo na razpolago prostorne, svetle, dobro zračene in kurjene sobe. Hrana je zdrava in obilna, pouk pa zanimiv in koristen.

Kako vse drugačno je bilo življenje šolske mladine v začetku 19. stoletja. Star, že zdavnaj mrtev pisatelj, ki je okoli l. 1830. hodil v šolo, nam popisuje takratno šolsko življenje na sledeči način:

Naš šolski zavod je bila ogromna, a stara in napol razdrta hiša, sredi katere se je nahajalo veliko dvorišče. Tu je trava visoko poganjala med kameni tlaka. Šolski razredi so bili samo v pritličju, ker slabo stanje stropov in podov ni dovoljevalo, da bi se obteževali s težo tridesetih dečkov. Stene spalnic so imele razpoke in veter je včasih skozi nje tako močno pihal, da so ugaševale sveče in celo svetiljke. Ob takih večerih smo le tipajoč dospeli vsak do svoje postelje ter se silili spati kljub tuljenju vetra, ki je stresal podstrešno tramovje.

Razredi so imeli kamenita tla in so bili vlažni. Bivanje v njih je bilo prav žalostno, posebno po zimi, ker ni bilo v njih niti peči niti kamina. Učitelj, ki je nosil naziv regenta, je dovoljeval pol ure odmora med poukom, da so se učenci sprehodili po sobi ter se tako malo ugreli. Njegovo dostojanstvo pa ni dovoljevalo ubogemu regentu, da bi se sprehajal s svojimi učenci. Dihal je v svoje premrle prste ter se udarjal z rokami po ramah, da se ugreje, a pri tem je sedel za sodom, ki je bil čez pol prežagan in nabit na tri količke. To mu je služilo za kateder.

Klopi je bilo malo, še manj pa miz. Če je bilo v enem razredu preveč učencev, so morali oni, ki so se vpisali zadnji, pisati na svojih kolenih. Prinesli so v ta namen deščico seboj, črnilnik pa so postavili na tla. Kadar so vstajali, so včasih na to pozabili in zadeli z nogo vanj ter ga ubili in črnilo se je razlilo po tleh.

Hrana je bila zelo enostavna, seveda v različnih deželah različna. Predvsem so učencem dajali suho sočivje, kuhano v vodi: fižol, bob, lečo in kostanje. Ponekod so tudi dobivali kolače iz ajdove moke; kruh je bil ržen, ali pa iz mešane moke. Krompirja, ki je danes sestavni del skoraj vsakega našega obeda, tedaj po šolskih zavodih

skoraj niso poznali. Skromno hrano so poplanknili s čisto vodo, toda žalosti ali zavisti ni bilo med učenci, saj so vsi jedli isto in živeli na isti način.

Čevlje so imeli trdne in nosili so dolge in tople nogavice iz volne, ki so jim jih spletli doma. To je bilo edino razkošje tedanjih učencev. Za obleko otrok se doma niso dosti brigali; bila je prav tako skromna kot hrana. Poleti in pozimi so dečki nosili suknjič in hlače, ki pa niso vedno sledile telesnemu razvoju posestnika.

In vendar nam stari pisatelj pripoveduje, da so tedaj učenci pri srčno ljubili svoje učitelje, čeprav so bili nekateri zelo neuki in so se morali učiti v razdrti šoli, skozi katero je pihal veter. Učenci so se med seboj ljubili kot bratje, učili so se z veseljem, trpeli so mraz in pogosto lakoto, ter bili prepričani, da na svetu ni bilo srečnejših učencev kot so oni. Imeli so samo eno skrb: zadovoljiti svoje učitelje, ki so jih tudi imeli radi in so se zanimali za njih napredek.

Danes ni težko za učenca, ki ne stanuje pri svojih starših, obiskati dom. Razen velikih počitnic ima tudi o raznih praznikih priliko, da sede na vlak ter preživi proste dneve v krogu svojcev. Doma ga pa pogosto že čakajo potice in kolači.

Kako drugačno je bilo življenje učencev tudi v tem oziru pred sto leti! Ni bilo železnic in šolske počitnice o praznikih so bile prekratke, da bi bili mogli učenci domov na oddih. Peš je bilo predaleč, a pošta je bila predraga in tudi ni vozila povsod. Tako so učenci živeli vsako leto tri sto dni ločeni od doma, dokler ni napočil dan razdelitve letnih izpričeval.

Ta dan so oni, ki so imeli starše izven dotičnega kraja, skupno zapustili šolsko poslopje ter se podali veselo na daljno pot domov. Nekateri so morali hoditi trideset in še več kilometrov. Odhajali so na vse strani v skupinah po dvajset ali trideset. Vsakdo je nosil v culico povezane svoje stvari, le bogatejši so imeli torbe iz usnja ali močnega blaga. Na potu so veselo prepevali in po taktu pesmi korakali, kot vojaki, ki se vračajo z vežbe v vojašnico.

Po vaseh in trgih kakor tudi na križpotih so se poslavljali od tovarišev, ki so prišli na cilj svojega potovanja, nato so jo pa krepko mahali naprej in niti temna noč niti slabo vreme jih ni zadrževalo. Bali se niso slabih potov in samotnih krajev. Če je bila pot predolga, da bi jo zmogli v enem dnevu, so prosili v kakšni vasi za prenočišče, ki jim ga niso nikoli odrekli, kajti šolarje so imeli ljudje radi in so jih gostoljubno sprejemali.

Med tem časom pa je v rodni vasi oče sedel pred hišnim pragom, kadil pipico in gledal po cesti v daljavo. Mati pa je pekla kolač ali potico, ali pa oboje. Pozabila tudi ni zaklati kokoši. Nihče ni šel ono noč spat, ko so čakali domačega sina, vsakdo ga je hotel prvi pozdra-

viti, in ko se je začela študentovska pesem iz daljave, je radost zasijala v vsa srca.

Kaj pa oni, ki so bili sirote, ali kojih domači so bili v inozemstvu, ali pa jih mačeha ali očim ni trpel pod domačo streho? V velikih počitnicah so zaprli vse šolske zavode in vsi študenti so morali oditi. A tudi oni, ki niso imeli doma, niso bili v zadregi. Za te so bile počitnice še prav posebno vesel in zanimiv čas. Študenta brez doma je sprejel z veseljem za eden ali dva tedna vsak njegovih sošolcev na svoj dom. Drugi so hodili od župnika do župnika, ministrirali, peli pri maši in litanijah, pomagali pri delu na vrtu, cepili in žagali drva, ali pa pekli kruh, popravljali razbito posodo in vršili najrazličnejše lahko delo, ki so jim ga plačevali s hrano in stanovanjem. Seveda je bilo življenje tedaj silno po ceni in so vsi ljudje dobro živeli.

Tako sta le prehitro pretekla oba lepa počitniška meseca in zdravi, veseli ter polni, rdečih lic so se vračali učenci v šolo in pričeli z novim navdušenjem in resnostjo svoje vsakdanje učenje.

P. in V. MARGUERITTE:

Spaček.

paček je imel grde razvade. Bil je majčken in bled, podoben grdi punčki, pa se vendar ni mogel ustavljati pregrešni zabavi, ki ga je še bolj kazila: pačil in kremžil je nasilno svoj gibčni obrazek na čudovite načine. Dvoje spak pa se mu je prav posebno priljubilo. Pri prvi so se oči naveličale jamic in skušale na vse načine izstopiti izpod trepalnic, pri drugi pa je kremžil in obračal konec nosu in gornjo ustnico.

Če se je Spaček naveličal zvijanja na levo, je poskusil na desno; to zadnje se mu je pa le redkokdaj posrečilo.

Očka in mamica sta prežala nanj. Posvarila sta ga bila: »Vse prošnje, prepovedi in grožnje te niso mogle odvrniti od spak. Čim sva ti jih pregnala z enega konca tvoje osebe, že so se prikazale na drugem v novih, še bolj vražjih iznajdbah. Zato sva se sporazumela, sklenila in odločila takole: prvič, ko boš spet spačil obraz, ne drugič in ne tretjič, ampak prvič, te očka ne bo več kaznoval, ne bo te poslal spat brez večerje, ne bo ti ukazal v nedeljo preobleči se v vsakdanjo obleko, o ne, to pot bo vse bolj korenito in sramotno: očka ti bo... — o, zastonj boš prosil odpuščanja — očka ti bo... — zaman boš jokal in obljubljal poboljšanje — očka ti bo nateknil okrog vratu pasji ovratnik, debel, usnat ovratnik z žebli, pa te bo ves dan pustil

tako, da se ti bodo gostje in služinčad smejali. Potem boš pa vrtel glavo, če boš mogel! Da, tako narediva!«

Spaček se je strašno bal očeta, orjaškega častnika, čigar ukazujoči glas je vedno razburjal njegove občutljive živce. Pa celo ta strah je bil zapeljivec. Zapačiti se, kakšno junaštvo, kakšen posmeh, kakšen užitek! Ničemurnost in posmehljivost sta ga navdajali z brezmejno blaženostjo, ko se je tistega dne sprehajal po vrtu ravno pod oknom, kjer je oprezoval očka. Spaček ga ni videl niti slutil njegove prisotnosti, pa si je privoščil zabave po mili volji.

Zavrtel je glavo, malo da mu ni odletela. Še enkrat. Zdajle se mu pa ni prav posrečilo. Resk! Kar vretence je zaškripalo. Saj bo še koža počila. Joj, hkratu zašklepetati z zobmi, to je šele imenitno! To je odkritje, vredno Krištofa Kolumba, prav zares. In zraven nagubančiti čelo, izbuliti oči, skremžiti nos, da pleše v krogu po obrazu, to je nebeško!

Jojmene! Težka roka pade na Spačkove rame, ga vzdigne, odnese in pahne naravnost v konjušnico in vse to pred očmi kočijaža, ki izpira voz, konjarja, ki kida gnoj, služabnika, ki snaži vprego.

»Sultanov ovratnik!«

»Tako, gospod,« odgovori služabnik, ki išče, tiplje po zidu in slednjič najde star Sultanov ovratnik.

»Nikoli več ne bom, nikar ovratnika, prosim, prosim!« kriči in vzdihuje Spaček.

»Prepozno, dečko!«

»Pa zdaj skloni glavo!« zagodrnja očka.

Spaček poskuša. V brado ga zamrazi bakrena ploščica, ki ima vrezano Sultanovo ime. Prav za prav ne boli, samo silno nerodno je. Spaček bi vsaj rad zavrtel glavo: ne gre več! In težka roka ga iztira ven. Kočijaž in konjar ne moreta zadušiti smeha, ko ga vidita takole.

»Pa še zvijaj vrat!« pravi oče pol grozeče, pol zasmehljivo.

Spaček je zelo poparjen, glavo pa nosi prečudno pokonci. Ko se je očka oddaljil, napravi resen, dostojanstven obraz, obraz človeka, ki si je za zabavo ali zaradi lepšega izmislil takle ovratnik. Toda služinčad se ne da premotiti, vse vedo in se mu muzajo. Kočijaž ga celo oponaša: sklanja glavo, jo vrti, maha z njo. Spaček začuti, da mu od jeze stopajo solze v oči, in zbeži na kraj vrta.

Tamkaj si zatrjuje, da bi kočijaža vrgel konjem, če bi mogel. Opaja se s strašnimi sanjami: hiša je vsa v plamenu, očka je živ zgorel. Ne, zgorel naj ne bi, ali prestrašil naj bi se! Tako si Spaček lajša z nesmiselnimi domislicami gnus, ki ga z njim navdajata človeška krivičnost in krutost domačih. Polagoma mu razjarjeno srčece bije manj silno, živci se pomirijo. Zdajle ga nihče ne vidi. Pač, maček iz sosedovega vrta drsi z neslišnimi koraki po stezici. Njegove

rumene, nemirne, porogljive oči se srečajo s Spačkovimi, ki si pravi ves potrt: »Muc ve vse in me draži.«

Spaček bi ga rad prestrašil. Saj nosi pasji ovratnik, torej je pes. Da, da, kar čuti, kako postaja pes, hotel bi polokati iz skledice, leči v svitek, obirati si bolhe, steči za zajcem, zalajati: »Hov, hov!«

Spaček se zažene in pokaže zobe. Maček zbeži, spleza na drevo, odskoči na sosedov vrt. Spaček se smeje od srca. Pozabil je vse ponižanje. Pes biti je res zabavno. Postavi se k ograji in laja na mimoideče, ki si jih seveda samo misli. Toda psi so priklenjeni, vsaj čuvaji. Sultan je priklenjen. Spaček pobrskaja po žepih, izvleče konec vrvice in se priveže za ovratnik k drevesu.

Domači so ga jeli iskati. Ko so ga našli na koncu vrta, je Spaček ves srečen čepel in razkopaval zemljo. S prednjima tacama je kopal globoko luknjo, z zadnjima pa je živo odmetaval prst. Zdaj pa zdaj je žalostno zabevskal, zraven pa premikal spodnjo ustno kakor psi.

»Ta otrok prav gotovo ne bo nikoli kakor drugi,« pravi Spačkov očka. Odpne mu ovratnik, mamica pa se v strahu odmakne od tega blatnega, razkuštranega bitja, ki so ga zmotili v sredi najlepših sanj in ki zdaj ne ve, ali naj ostane pes ali zopet postane deček.

Dr. PAVEL BREŽNIK:

Mladostna leta velikega cesarja.

priliki, ko se odvarja v Ljubljani spomenik Napoleonu Iliriji, ki ga vidite na strani 13., se bomo seznanili z mladostnimi leti velikega francoskega cesarja, čigar svetla slava je objela ves svet in pustila za seboj sijajno, trajno sled.

Napoleon Bonaparte se je rodil 15. avgusta 1769., torej pred 160 leti, v mestu Ajaccio na otoku Korziki. Bil je drugi sin Charlesa Bonaparte in Laetitie, rojene Ramolino. Krstno ime Napoleon je bilo tedaj med Francozi neznano. Ko je bil Napoleon pozneje v Franciji birman, se je škof čudil njegovemu imenu, a mladi kadet mu je odgovoril, da je mnogo svetnikov v nebesih, čeprav jih je samo 365 v pratiki.

Že v zgodnji mladosti se je pokazala njegova odločnost in njegov gospodujoči značaj. »Nič mi ni imponiralo,« je pravil, »bal se nisem nikogar, enega sem premlatil, drugega sem opraskal, vsi so se me bali.« V svojem rojstnem kraju je hodil Napoleon v zasebno šolo mestnega župnika. Učenci v njej so tvorili dva tabora, Rimljane in Kartažane. Napoleon je pregovoril svojega starejšega brata, da mu

je prepustil mesto poveljnika Rimljanov in zavzel Napoleonovo mesto poveljnika kartažanske vojske.

Čeprav spada Korzika pod Francijo, govore tam večinoma italijansko narečje. Ko so poslali devetletnega Napoleona študirat v Francijo, je moral začeti s študijem francoskega jezika. Najprej je bil nekaj mesecev v srednji šoli (collège) v Autunu. Tu ga je abbé (duhovnik) Chardon učil francoščine. Napoleon ga je poslušal z odprtimi očmi in usti, toda ni imel rad, če je abbé besede ponavljal. »Gospod,« mu je dejal, »to pa že vem«.

Še deset let mu ni bilo, ko je bil sprejet v kraljevo vojaško šolo v Briennu. Mali Napoleon, ki je tedaj še zelo slabo govoril francosko in je sploh vse svoje življenje govoril s korzikanskim naglasom, se je čutil osamljenega med tovariši, ki so ga gledali po strani, saj je imel zagorela lica in ostre, temne oči korzikanskih gorjancev.

Štirinajstletni Napoleon v brienski vojaški šoli.
(Najstarejši portret velikega cesarja.)

Enemu profesorjev, ki mu je bilo ime Depuis, se je zasmilil mali osamljenec in začel mu je dajati posebne ure francoščine. Tri mesece pozneje je deček že tako dobro govoril, da je mogel začeti s študijem latinščine. A že takoj v začetku se je pokazal pri njem odpor, ki ga je ohranil vse svoje življenje napram mrtvim jezikom, med tem ko se je takoj pokazala njegova nadarjenost za matematiko. Tako je prišlo do tega, da je izdeloval za svoje tovariše računske naloge, med tem ko so mu ti v zameno delali latinske naloge, ki jih je mrzil.

Ena najljubših zabav malega Napoleona je bilo obdelovanje majhnega dela vrta, ki je bil obdan od visoke ograje. Sem se je navadno umikal ob prostih urah. Nekega dne je eden njegovih mladih tovarišev, ki je bil radoveden, kaj dela Napoleon sam v svojem vrtu, splezal na ograjo in videl, kako urejuje v vojaške vrste kamenčke, katerih velikost je značila čine. Napoleon je bil začul šum ter se ozrl.

Ko je videl, da ga je tovariš presenetil, mu je zapovedal, naj gre z ograje dol. Ta pa ni ubogal majhnega vojskovodje, temveč se je začel norčevati iz njega. Napoleon pa ni bil razpoložen za to, pobral je največjega svojih kamenčkov ter ga zalučil posmehovalcu v čelo. Ta je precej nevarno ranjen padel z ograje.

Pet in dvajset let pozneje, tedaj ko je bil Napoleon na višku svoje slave, so mu nekega dne javili, da hoče z njim govoriti nekdo, ki trdi, da je bil njegov součenec. Ker so se včasih goljufi posluževali te pretveze, da so mogli priti do njega, je dejal Napoleon svojemu adjutantu, naj vpraša prosilca, kako mu je ime. Ker se pa veliki cesar, ko je zvedel ime, na dotičnika ni mogel spomniti, je dejal adjutantu:

— Vrnite se ter vprašajte moža, ali ne bi mogel omeniti kakšnega dogodka, ki bi me spomnil nanj.

Med odmorom v vojaški šoli. Napoleon (v sredi) vodi vojno s kepami.

Adjutant je izvršil povelje in ko se je vrnil, je dejal cesarju, da je prosilec, namesto da bi odgovoril, pokazal brazgotino na čelu.

— Aha, sedaj se pa spominjam, je rekel Napoleon. Vrgel sem mu generala v glavo.

Pozimi l. 1783/84 je padlo toliko snega, da se gojenci niso več mogli igrati na prostem. Vendar je Napoleon predlagal svojim sošolcem, naj si z lopatami zgradijo v snegu obzidje mesta, ki naj bi ga potem eni branili, drugi pa napadali. Predlog je bil z navdušenjem sprejet in Napoleon je vodil napadalce ter kljub junaškemu odporu zavzel utrdbo. Naslednji dan se je začel sneg topiti, a dijaki so se še v poznih letih spominjali, kako je zavzel utrdbo iz snega Napoleon, pred katerim je pozneje padalo zidovje tako mnogih mest.

V vojaški šoli v Briennu je »mali Korzičan« živel sam zase in sanjal o svoji daljni domovini, ki jo je tako zelo ljubil. Še v svoji starosti je dejal, da je tam vse boljše kot drugod, da bi že samo duh tal zadostoval, da bi Korziko uganil z zaprtimi očmi. Kako daleč je bila tedaj ta Korzika s svojimi slapovi, z jasnim nebom, modrim

morjem in svobodnim življenjem za malega dečka, ki je živel pregnan na tujih tleh, sredi kredastih planjav, pod vlažnim in sivim nebom!

V teku petih let ga je oče samo enkrat obiskal. Napoleon nikdar ni v tem času zapustil zavoda. Enako zaprt kot napram součencem je bil tudi napram učiteljem. Sicer jih pa pozneje, ko je postal cesar, ni pozabil ter se jim je izkazal hvaležnega. Tako je dal na primer profesorju Duprēju, ki ga je učil lepopisja, pokojnino dvanajst sto frankov.

Napoleonova pisava je bila, tudi ko je bil še dijak, skoraj nečitljiva. Na predvečer bitke pri Castiglionu je poslal komandantu topništva svojeročno pisano povelje, naj mu takoj pošlje dva težka topa. Komandant se je zaman trudil, da bi prečital, kaj stoji pisane na papirju. Naenkrat prihaja k njemu Napoleon v diru.

— Zakaj mi še nisi poslal, kar sem zahteval?

— Nisem... nisem... mogel prečitati Tvojega lista.

— Ti si osel! Uči se čitati!

— A ti, magarac, uči se pisati!

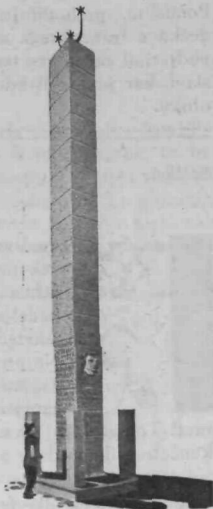
Pozneje je prišel Napoleon v topniški oddelek vojaške šole v Parizu. Znana so imena njegovih tamkajšnjih profesorjev. Eden med njimi menda ni bil posebna luč, kajti v Napoleonu ni spoznal velikega moža. Bil je to profesor za nemščino, po imenu Bauer, brez dvoma Nемец ali Alzačan. Napoleon ga je vedno imenoval »nemškega bedaka«. Bauer je opazil nekega dne, da Napoleona ni v razredu. Povedali so mu, ko je vprašal po njem, da pravkar dela izpit iz topništva.

— Toda, ali zna kaj matematike?

— Kaj? Saj je vendar najboljši matematik na zavodu!

— Jaz sem bil mnenja, je dejal Nемец, da je matematika samo za neumneže.

Ko je prišel Napoleon po končanih študijah v vojaških šolah kot poročnik k nekemu topničarskemu polku najprej v mesto Valence in pozneje v Auxonne, je ves svoj prosti čas porabil za čitanje knjig. Naravnost požiral jih je, in ko je odpotoval domov na Korziko na dopust, je vzel s seboj poln kovček knjig.

Spomenik Napoleonovi Iliriji
v Ljubljani.

Rekel je:

— Tudi kadar nisem imel nikakega dela, sem čutil, da ne smem izgubljati časa!

Nemogoče je reči, kaj je vse prečital in kaj je njegov čudoviti spomin ohranil od tega za vse življenje. Predvsem se je strastno zanimal za zgodovino: za stari vek, za zgodovino Francije in Evrope, posebno pa Anglije in njenih kolonij.

Že v mladosti je kazal, da bo s svojo duševno silo in brezprimerno energijo mogočno vplival na politični pa tudi kulturni razvoj Evrope. Pomislite, prehodil je veliko, težko življensko pot od navadnega dečka s francoskega otoka do cesarja, ki si je po sijajnih načrtih podjarmil skoro ves tedanji civilizirani svet in potem po najsijajnejši slavi, kar je je bil kdo deležen dotlej, zapuščen umrl na samotnem otoku.

GRISA:

Krtača.

Zmed vseh stvari, kar jih je bilo v hiši, je imel Tomažek najrajši veliko krtačo s črnimi ščetinami, ki je ležala na polici. Po ves teden je bila tam, le ob nedeljah in praznikih so jo vzeli zjutraj s police in si izkrtačili praznično obleko, preden so šli v cerkev. Najprej jo je rabil očka, potem po vrsti otroci od najstarejšega do najmlajšega, kakor je velevala nezapisana hišna postava. Šele nazadnje jo je smel prevzeti Tomažek, ki še ni hodil v cerkev, temveč je ostajal s kužetom Renčetom doma, kjer sta čuvala hišo.

Kako se je razlilo veselje po Tomažkovem obrazu, ko je njegov prednik Petrček, dve leti starejši od njega, z glasnim ropotom odložil ščet na mizol!

»Pazi, da ne razbiješ okna in ne drgni s krtačo po zaprašenih tleh,« je dejal očka pred odhodom. Ali Tomažek je vedel, kako je treba ravnati z ljubko, mehko stvarco. Božal jo je z nežnimi ročicami po kosmatem trebuščku, ki se mu je zdel prijetnejši nego Renčetov kodrasti hrbet, pritiskal si jo je na okrogli obrazek, da ga je ščemelo bolj kakor tedaj, ko ga je objel zajetni stric Grogga in ga poščegetal s svojim kocinastim podbradkom po licu, da je zabrcal z vsemi štirimi in se izpuli neokusnemu stricu iz naročja. Po večkrat si je prekrtačil kratke hlače in se nekoč lotil celo svojih novih čveljčkov, ki so se po dveh, treh potezah zabliskali, da bi se muhi izpoddrsnilo na njih svetli, gladki površini. Ko je nekoč to vpricho bratcev ponovil, so mu ti razložili, da s tisto krtačo ne sme čistiti čveljev, nakar je to opustil.

Zagrešil pa je s krtačo nekaj hujšega, za kar ga je očka pošteno »izprašil«.

Nekega dne je mamica pekla kruh in po hiši je prijetno dišalo po kvasu in moki. Obsežna miza je bila obložena z lončki in vrečicami, ki jih je rabila pri peki. Na mizi je ležalo poleg drugih stvari tudi veliko omelo, ki je z njim ometala moko z namiznega prta.

Tomažek je mamici seveda marljivo pomagal z rokami in nasveti, saj ga je čakal v zapečku krasen kolaček, namazan z medom in potresen z rozinami. Mali pek se je učil delati testo, mesiti, gnesti, valjati, potresati in brisati z omelom moko z mize.

Ko pa je izgínila mamica v kuhinjo, da bi zdevala kruh v peč, je bil Tomažek s svojo pekarsko umetnostjo pri kraju.

Odložil je omelo, ki ga je baš imel v roki, in se v zadregi ozrl po sobi.

»Kaj ko bi poskusil omesti mizo s krtačo,« se je domislil in nemudoma prislonil stolček pod polico, ker je bil prenizek, da bi jo dosegel z roko. »Krtača je nedvomno mnogo prikladnejša nego tisto oskubeno omelo, ki sem moral z njim petkrat zaman seči preko mize.«

Pograbil je krtačo in ko bi trenil je bila miza prazna in čista kakor ob nedeljah popoldne. Mladi pek je zadovoljen skočil na stolček in položil zaprašeno krtačo na prejšnje mesto.

Mastni kolaček je bil komaj zadostna nagrada za »nadobudnega pekovskega učenca«, kakor je nazvala mamica svojega Tomažka, ko je zagledala lepo ometeno mizo.

Ali naslednjo nedeljo zjutraj!

V belih hlačah kakor vaški mlinar je skakal Tomažkov očka po hiši in rohnel, da so ga slišali v sosednjo hišo:

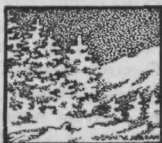
»Jaz te bom že »skrtačil«, ti nepridiprav pekovski, ti omelo ribniško, ti — ti — ti —«

Ne bom vam pripovedoval, kaj se je potem zgodilo z ubogim Tomažkom, ki mu vest ni ničesar očitala in ga je mamica celo pohvalila za njegovo marljivost. Preveč bi se vam dečko smilil!

Očka je pa predolgo spal in v veliki naglici potegnili z zaprašeno krtačo po svojih prazničnih hlačah.

Svetujem vam: kadar vzamete v roko krtačo, pogledjte dobro, če ni morda zaprašena od moke.

Ne posnemajte vihravega Tomažkovega očka!

Kako sem odkril dnevnik „Kaške“.

Pisatelj sem. Mnogo potujem. Ko sem bil v Afriki, sem dobil od nekega prijatelja redek spomin. Bila je to — lepa mala opica, šimpanzka, po imenu »Kaška«.

Mala, ljubka stvarca se je tesno navezala na nas. Zelo smo jo vzljubili. Zabavala nas je s svojo veselostjo in razumljivostjo, ganila nas je s svojo vdano ljubeznijo. Razumela je vse, naučila se je čistosti in dobrih navad. Rada se je umivala trikrat na dan, veselila se je, če smo jo posadili v banjo, nikoli ni bila muhasta, pri mizi ni bila objestna in ni jemala najlepših kosov, čakala je lepo na svojo skledico s kašo in kompotom. Nič ni skrivala pred nami, pripravljena je bila, da nas brani z lastnimi prsi. Če je opazila, da smo z njo zadovoljni, sta njeni rjavi, pametni očesci plamteli od radosti in hvaležnosti.

Mala »Kaška« je imela v svojem življenju nenavadne doživljaje. Pripovedovala nam je o njih.

Vendar nismo mogli razumeti njenega regljanja in grgranja.

Opice lahko govoré. Toda težko je razumeti njihov govor. Poznajo le malo besed. Sicer pa se to menda samo ljudem tako dozdeva? Besede so si med seboj zelo podobne. Razlikujejo se samo v tem, da opice nekatere izgovarjajo po tiho, druge glasno, počasi ali hitro.

Težko, težko se je tega naučiti.

Na Dunaju je pred nekoliko leti živel neki profesor. Občeval je vedno z opicami in se je naučil njihovega govora.

Tudi mi smo že začeli razločevati posamezne besede naše »Kaške«.

Razumeli smo, da »O=O=O« pomeni vprašanje: »Kaj je to?« Kratki in pretrgani »o« je pomenil »kruh«; glasni »o=O« pa — banano.

Povedal sem že, da je doživela naša »Kaška« mnogo prigodb. O vseh teh pa smo izvedeli šele pozneje. Bilo je to tako:

Pišem rad po noči. Menim, da po noči najlaže molimo in pišemo knjige. Po noči umolkne poulični šum in ropot. Tišina objame mesto in dom. Mir leže na srce, ki hoče dobro storiti ljudem — odraslim, mladim in popolnoma malim. Pisatelj hoče vedno delati dobro s svojimi knjigami. Uči, svetuje, svari, slavi, gane ali zabava ljudi.

Torej pišem po noči. Kmalu sem opazil, da se naša »Kaška« budi, seda in praska na koščkih skorje nekake znake. Mislil sem, da je to kaka igrača. V kratkem sem doumel, da mala opica piše.

Naučil sem jo pisati s svinčnikom na papir.

Črtala je nekake znake. Tako čudno zavutih še nikdar nisem videl.

Nekoč nam je poreden deček ukradel malo opico.

Učeni gospod je pregledal lističe z znamenji naše »Kaške«.

Po dolgem potepanju se je »Kaška« zopet vrnila k nam. Prinesla je s seboj cel sveženj popisanih lističev.

Nekega dne je opica odšla od nas in se ni več povrnila. Črez eno leto sem našel v svoji pisalni mizi njeno »pisanje«. Dolgo nisem vedel, kaj bi z njim. Pa je prišel k meni znanec — zelo učen gospod.

On zna čitati napise na kamenih, na pergamentih, na starih poslopjih. Čita celo taka znamenja, ki so jih zapustila ljudstva, ki danes več ne žive na zemlji. Zelo starodavne napise, morda izza treh tisoč ali še več let...

Ta učeni gospod je pregledal lističe z znamenji naše »Kaške«, si pogladil modro čelo in dejal: »To je zanimivo!« — Nato je vzel lističe, koščke skorje in odšel.

Pred kratkim mi je vrnil vse s pismom, v katerem mi piše:

»Pošiljam Ti, dragi prijatelj, ‚Dnevnik Kaške‘. Razrešil sem ta znamenja, načechkana z nerodno ročico šimpanzke, in jih prevedel na naš jezik. Zelo zanimivo pripoveduje.«

Ne da bi kaj izpreminjal, ponatiskujem dnevnik male »Kaške« o njenem življenju, o doživljajih, utisih in mislih.

Moji bravci naj razumejo, da imajo tudi živali srce, razum in pamet. Ne imejte jih v suženjstvu, ne bijte jih, ne delajte jim krivice! Pomislite, da morda vsaka izmed njih zapusti svoj dnevnik, vpraskan na deski poda, v ometu na steni, v kamenu na polju ali na skorji drevesa v gozdu.

Žalostno bi bilo za nas, če bi živalce mislile, da smo ljudje okrutni in zlobni, da nimamo srca.

Prvi del.

RODNO GNEZDO.

Prvi dan.

Atek mi je povedal, da zdaj že znam pisati. Ko je mamica to slišala, se je razjokala. Ne razumem zakaj. Odrasli šimpanzi me večkrat občudujejo. Delajo in govoré včasih zelo čudne stvari... Zakaj neki imenujejo atka Rru, a mamico Lo-Lo? Tudi ne razumem, zakaj vsi kriče name Ket? Mislim, da odrasli vedo, kaj delajo... Mamica tudi vé. Ves dan dela... Lepša, čisti in ureja našo kočico... Šimpanski rod stanuje v gnezdih. Spletajo jih iz suhih vej, izlagajo s travo in s puhom orehov. Orehi padajo z dreves in glasno pokajo. Na zemlji torej ostaja mnogo belega puha. Jaz imam mehko postlano s puhom. Ležim in vidim nad seboj streho. Starši so jo napravili iz vej in kosov skorje. Vse strehe so zatakknjene s travo in listjem. Naše kočice skrivamo na vrhovih najvišjih dreves. Od spodaj jih nihče ne uzre.

Drugi dan.

Mamica je danes ves dan prebirala koreninice. Skriva jih v dupline. Jaz ne maram teh koreninic! Grenke so. Veselim se in kličem: »Ah! ah! ah!«, kadar prinese atek iz džungle sladke banane in palmove orehe. Vendar najokusnejša je velika, rumena, sladka »papaja«. ¹ Dobri so tudi manganovi sadeži in kokosovi orehi. Škoda vendar, da moramo piti vodo! Strašno je to... Dvakrat dnevno hodimo na napajališče. *Ko se solnce dviga iznad džungle, nas búde stražarji — brambovci.*

Brambovce imenujemo odrasle, močne samce. Ob svitu splezamo na najvišje veje.

Z veselimi vzkliki pozdravljamo solnce. Pozneje hodimo v celih trumah k vodi.

¹ Melone, ki raste na drevesu Papaya carica.

Tega se jaz zelo bojim. Vem, da se tudi drugi šimpanzi, celo najmočnejši, boje hoditi po zemlji.

Tretji dan.

Spoznala sem, da sta zemlja in voda strašni.

Danes smo pred zahodom solnca, kakor navadno, odšli k reki. Posedli smo po vejah, visečih nad bregom. Eden izmed brambovcev je skočil na zemljo in naglo stekel k vodi. Vendar ni pil in je takoj urno splezal na drevo. Ogledoval se je na vse strani in je tiho, svareč godel.

Nekoč sem iztegnila jezik...

»Zakaj pa Su ni pil?« sem vprašala mamico.

»Najprej je moral ugotoviti, če kje v bližini ne preži sovražnik na nas,« je odgovorila mama.

»Kaj je to — sovražnik?«

»Ono, kar dela krivico in ubija,« je zašepetala mama.

Tega ne razumem. Hotela sem vprašati, toda naš rod je že stekel k vodi.

Tekla sem poleg mame. Napili smo se in naglo skočili na veje.

Na bregu je zaostala sosedinja Mi-Ri s hčerkico. Brambovci so klicali, naj se podviza.

Mi-Ri ni poslušala in se ogledovala v vodi. Smejala se je veselo in glasno godla.

Kadar se sklonim nad vodo, vedno pogleda iz nje mala šimpanzka. Nekoč sem iztegnila jezik, a ona tam mi je takoj pokazala svojega.

Smejala sem se, a mamica me je pokarala zaradi grdega spakovanja.

»Mi-Ri!« so klicali brambovci. »Vrni se! Vrni se!«

Ni poslušala in je vedno bolj godla.

Imela je rumen kožuh s črnimi kolobari . . .

V tem hipu je planila iz grmovja zelo lepa, urna žival. Bila je zelo velika. Imela je rumen kožuh s črnimi kolobari in dolg rep. Zelene oči so se iskriale. Z enim skokom je planila na opici, sedeči na bregu. Udarila je Mi-Ri s šapo in z zobmi zgrabila malo hčerkico. Nehali sta kričati in sta ležali, ne da bi se ganili.

Ah!

Tresem se, če se spomnim na to.

Napadalec je z ostrimi nohti raztrgal naši opici in ju požrl. Nič niso pomagali kriki brambovcev.

»Pojedel? Kakor jaz pojem sladko banano?« sem vprašala mamico.

»Da,« je žalostno odgovorila mama. »Ubil je ubogo, neprevidno Mi-Ri . . .«

Sedaj vem, kaj pomeni — ubijati! Strašno in ogabno je to . . .

(Dalje prih.)

I. L.:

Sveti Vaclav,

vojvoda češke zemlje.

es češkoslovaški narod slavi letos velik spomin iz svoje zgodovine: tisočletnico smrti svetega Vaclava, patrona češke zemlje. Posebno češkoslovaška mladina je proslavila ta praznik zelo slovesno: vse praške šole so hitele na kraljevski grad Hradčane, da se poklonijo pred grobom sv. Vaclava in pred kraljevskimi znaki (t. j. pred svetovaclavsko krono, pred žezlom in zlatim jabolkom), ki so bili ob tej priliki razpostavljeni narodu na ogled, kajti sicer so zaklenjeni v posebni shrambi, do katere imajo ključe samo najvišji državni dostojanstveniki. Tudi z dežele so prihajale šole v Prago in ves dan se je pomikala dolga procesija mladine mimo kapele sv. Vaclava, kjer so se svetile z luči obžarjene kraljevske insignije, vse v zlatu in dragocenih kamnih, kot žive priče nekdanje češke slave. Pa tudi ves narod je prišel v Prago na božjo pot, da počasti spomin svojega deželnega patrona, saj je hotel vsak vsaj enkrat v življenju videti svetovaclavsko krono, ki se časti v vsaki češki narodni hiši kot prava narodna svetinja. Ob tej priliki je bila otvorjena na Hradčanih tudi najlepša praška cerkev, ki so jo gradili več ko 300 let. — Kdo je bil sveti Vaclav, ki se je tako globoko vtisnil v narodov spomin? Poglejmo malo v našo staroslovansko zgodovino.

Po Samovi smrti (l. 658.) je razpadla njegova država, ki je segala od čeških gor do našega jadranskega morja. Ob tem času je živel na Češkem knez K r o k, ki je imel tri hčere: K a z o, T e t o in L i b u š o. Kaza se je posebno zanimala za zdravilne rastline in je pomagala narodu proti raznim boleznim, Teta je poznala vse stare paganske molitve in je bila svečenica, Libuša pa je poznala vse zakone in narodne običaje in je pomagala očetu vladati. Po Krokovi smrti je zavladala modra Libuša, ki je imela svoj dvor na V i š e g r a d u in je ustanovila na bregu Vltave mesto Prago. Ker so se knezi in vojvode prepirali med seboj, je razrešila njih spor po zakonu in uredila državo tako, da so jo vsi priznali za vladarico. Ko se je Libuša hotela poročiti, je poslala svoje sle s konjem po deželi, češ da si bo tistega izbrala za moža, katerega ji bo odločila usoda. Konj se je ustavil pri njivi, na kateri je oral P ř e m y s l. Sli so se mu poklonili in mu sporočili Libušino željo. Tako je na Češkem zavladal rod Přemyslovcev. Kmalu na to sta prišla na Veliko Moravo sv. brata Ciril in Metod in tudi češki knez B o ř i v o j se je dal od sv. Metoda krstiti. Tako se je tudi na Češkem začelo slovansko bogoslužje. Toda ob tem času so tudi Nemci širili na Češkem krščanstvo in ker je bilo tudi še

mного paganov, so nastali novi spori med knezi, ki so hoteli vladati vsak v svoji pokrajini. To pa je bila velika nevarnost, kajti od ene strani so na češke dežele prežali Nemci, od druge strani pa so pretili Madžari. Ko je umrl velikomoravski knez Svetopolk (895. l.), so Madžari čim dalje bolj napadali slovanske pokrajine in l. 906. uničili velikomoravsko državo in z njo našo slovensko panonsko kneževino.

Ob tem času je vladal na Češkem knez Vratislav, ki je imel tri sinove: Vaclava, Boleslava, in Spitignjeva. Vaclava je vzgajala njegova babica Ljudmila, ki je podpirala slovansko bogoslužje in v narodnokrščanskem duhu vzgajala tudi svojega vnuka. Ko je l. 920. knez Vratislav umrl, je postal njegov naslednik Vaclav, ki mu je bilo tedaj šele 18 let. Ker še ni mogel sam opravljati vladarskih poslov, je vladala namesto njega Dragomira, njegova mati, ki je bila jako ponosna žena iz paganskega slovanskega rodu, zaradi česar je prišlo do spora med njo in babico Ljudmilo, ki je bila od zlobnih rok umorjena in je bila pozneje proglašena za svetnico. Dragomira je zapustila češko zemljo in odšla k svoji hčeri Pribislavi, ki je bila poročena s hrvatskim vojvodo. Mladi knez Vaclav je skušal pomiriti notranje razprtije, bil je dober, nežen, pobožen in človekoljuben, hotel je povzdigniti svoj narod, zato je zidal cerkve in ustanavljal šole, podpiral samostane in pomagal ubožcem; bil je pravi narodni vladar, poln svete vneme in darežljivosti, dobrote in pravičnosti. Začel je zidati tudi veliko cerkev sv. Vida v Pragi in si s tem postavil večni spomenik, kajti na tem mestu se zdaj dviga ona ponosna praška cerkev, ki so jo pozneje gradili 300 let. Ob tem času so Nemci uničevali sosedne polabske Slované in so vpadli tudi na Češko. Vaclav ni imel toliko vojske, da bi se bil mogel spustiti z njimi v boj, zato je skušal z mirom rešiti domovino. Moral je priznati oblast nemškemu škofu in slovansko bogoslužje je propadlo.

Vaclavova popustljivost ni bila po godu bratu Boleslavu in njegovim prijateljem, ki so zavidali Vaclavu vladarsko oblast. Zato so se zarotili proti njemu. Povabili so ga v Boleslavo in so ga napadli zjutraj, ko je šel v cerkev. Vaclav se je prijel za ročaj cerkvenih vrat in se tam zgrudil pod ranami zarotnikov. To se je zgodilo 28. septembra l. 929. Boleslav je obžaloval svoj greh in je dal Vaclavovo truplo prepeljati v Prago, kjer je bilo pokopano v novi cerkvi sv. Vida.

Ko je narod zvedel, kaj se je zgodilo, je zaplakal nad smrtjo blagega kneza in njegov spomin ni več zamrl med češkim narodom. Bil je proglašen za svetnika in patrona češke zemlje. V najhujših časih se je narod obračal k njemu za pomoč z besedami: »Sveti Vaclav, vojvoda zemlje češke, ne daj propasti nam in bodočim!«

Ta preprosta molitev je spremljala češki narod 1000 let — in ko je nastala svetovna vojna, so na dan sv. Vaclava češki vojaki v Rusiji ustanovili prvo češko legijonarsko četo.

Dan 28. september se je od nekdaj na Češkem slavil kot narodni praznik, posebno pa letos, ko je ves narod slavil tisočletnico smrti sv. Vaclava. Lobanjo svetnikovo so ovenčali z zlatim diademom in poleg njegove kapele se dviga danes v Pragi sredi kraljevskih gradov na Hradčanih cerkev, ki je ena najlepših in največjih umetniških zgradb te vrste v Evropi.

Tako je češkoslovaški narod dostojno proslavil tisočletnico svojega patrona in pred njegovim veličastnim spomenikom na Vaclavskem trgu, ki je največji v Pragi, prisegel v njegovem imenu zvestobo svoji narodni državi.

S. K.:

Afriški lovec pripoveduje . . .

»E srečamo bivola — samotarja, je to pogosto prav neprijetna zadeva. Ti stari samotarji so navadno veliki zlobneži. Domačini — zamorci pravijo, da so te živali tako hudobne, da jih niti črede ne trpijo v svoji sredi in da napadajo vse, kar jim pride nasproti.

Lovec, ki je potoval po Afriki in je slučajno naletel na čredo podivjanih bivolov, pripoveduje, kako sramotno je moral bežati pred pobesnelimi zvermi. Zgodilo se je pa to takole:

»Bilo je v času deževne dobe. Neznosna, težka vročina je neusmiljeno žgala, kar je bilo pač še za afriške zadeve malo preveč. Solnce je pripekalo na razsušena tla, kakor da bi hotelo požgati in uničiti vse, kar ima življenje v sebi. Nad brezkončno ravanjo, ki je bila videti kot gladko jezero, kjer je rasla borna, sivorumena trava, je plaval modrikastobel dim, da se ni videlo v daljavo. Od najbližjih gričev sem opazil samo vijoličaste sence, ki so visele, tako se mi je zdelo, visoko na nebu kot bi bile odrezane od horizonta. In nebo! Bilo je kot žareče železo, kot žareče kovinsko morje. Jemalo je vid, da nisem mogel pogledati kvišku.

Pet zamorcev sem imel s seboj. Zvestega Sama, svojega slugo, malega Belija, ki je znal tako dobro kuhati, in še tri, ki so mi nosili prtljago. Da bi ušli žarkom pekočega solnca, smo se umaknili na rob gozda in napravili šotor pod prvimi drevesi, prav tam, kjer se je pričejala senca, kjer je bilo prijetno in hladno. Beli je sedel ob ognju, ki ga je napravil malo v stran, in nam je kuhal kavo. Ostali trije so brezbrizno sedeli okoli njega, tako leni in zaspani od vročine, da ne bi napravili niti koraka več.

Nenadoma stopi Sam bliže, dvigne roko in pravi: »Gospod, bivoli v travi!« Neprijetno mi je bilo, da me je motil pri počitku, in odgovoril sem mu: »Pusti jih, Sam, saj imamo še dovolj mesa!« »Bivoli, gospod!« Tedaj sem se ozrl. Na od vročine migljajoči ravani sem zagledal premikajoče se živali. Zdelo se mi je, kot bi ležala v oddaljenosti treh do štirih kilometrov velikanska, temnorjava kepa. Posamezne ptice so letale nad njo. Vzel sem daljnogled. Sedaj sem šele opazil, na kaj misli moj ostrogledi Sam. Tam, kjer je gozd na pravljal okrogel ovinek, se je lesketalo in blestelo kot zlate kresnice. Vzplamtelo je, zopet ugasnilo in postajalo vedno večje. Trepetalo je kot zlato v solncu in prihajalo bliže in bliže. Modre tenčice in beli oblaki so plavali nad to igro in so naraščali od minute do minute. »Trava gori!« reče Sam in postane nemiren.

Pastirji ondotnih pokrajin večkrat zažgejo v hudi suši stepo, da po prvem dežju trava bolje raste in da boljšo pašo. Pa tudi zato, da prepodijo črede bivolov, da ne bi s svojimi slabimi, nedružabnimi lastnostmi razpršili njihovih lastnih čred goveje živine.

Tedaj zavpije Sam; še nikoli ga nisem videl v takem strahu, in me prime za roko. »Bežati, gospod! Hitro bežati!«

Bivoli so se splašili. Ogenj, predvsem dim, ki jim je pihal nasproti, jih je dosegel. Nekaj časa so se mešali med seboj, nato se je pa cela čreda spustila v dir, vsem na čelu bivolvodnik. S poševno proti zemlji obrnjenimi rogovi, z visoko v zrak zavihanimi repi je divjala čreda baš nam nasproti. Prav za prav je bil pogled na pobesnele živali diven in napad konjenice, ki dirja v najhujšem diru proti sovražniku, je le otroška igra napram tem podivjanim živalim. Grmelo je kot bi divjala najhujša nevihta. Videl sem samo morje skakajočih, sivorjavih hrbtov, prepletenih z ostrimi rogovi in vihrajočimi repi in slišal njih rjojenje... silno rjojenje...

Beli je pustil svojo kuhinjsko opravilo in kuhanje in je bil takoj na prvem drevesu, uren kot opica. Nosači so pa vpili in plezali za njim.

Sicer nisem bil slab telovadec, toda Sam mi je moral pomagati; nisem mogel tako hitro na drevo kot ostali. Ves obupan in v strahu sem se oprijel najbližje veje in se potegnil kvišku v varno zavetje. Nisem še dobro sedel, že je divjala čreda pod nami...

Postalo je zopet mirno, tiho. Ogenj v gozdu se ni mogel razširiti in je ugasnil, ker je bila trava še sočna in jo solnce ni moglo posušiti. Pekoč dim nas je objel. Iz dalje v gozdu smo pa slišali še bobnenje in peketanje oddaljujoče se podivjane črede.

Ko smo splezali z dreves, smo šele videli, kakšni nevarnosti smo ušli. Skoraj vsa prtljaga je bila uničena. Zaboj s konzervami je bil popolnoma pohojen in vsebina pločevinastih škatel je močila zemljo. Belijev lonec za kuhanje je bil stisnjen in tenek kot kos lepenke. Moji zamorci so se tresli kot šiba na vodi, sam pa nisem vedel, ali bi se smejal ali jezil nad tem, da me je čreda bivolov pognala v beg. Moji zapiski so ostali deloma nepoškodovani; tudi svojo puško sem našel nedotaknjeno pod drevesom, na katerem sem sedel. Če bi streljal na te pobesnele živali, bi mi prav nič ne koristilo; še opazili tega ne bi.

Danes se smejem svojemu doživljanju, takrat pa mi ni bilo posebno prijetno. Če ne bi bilo dreves, ki so bila naša edina rešitev, gotovo ne bi bil več med živimi. Od nas vseh ne bi ostala cela najbrž niti ena sama kost...«

P.:

Živalska in človeška krila.

v pravadnih časih so ljudje sanjali o tem, kako bi se dalo posnemati letanje žuželk in ptičev. Starogrška bajka o Dedalu in Ikaru nam kaže, kako zelo so si ljudje že tedaj želeli, da bi letali po zraku. Zgodovina nam pripoveduje, da so si v teku stoletij marsikateri pogumni, a nevedni iznajditelji pritrdili enako kot junaka grške bajke krila iz ptičjih peres na roke ter skočili iz visokih poslopij ali strmih skal v globočino, misleč, da bodo z mahanjem kril odleteli v zrak kot ptiči. Večina njih se je pri takšnih poskusih pobila.

Misel, spremeniti letečega zmaja, s katerim se igrajo otroci, v letalo, ki bi bilo v stanu prevažati po zraku ljudi, ni tako nova kot navadno ljudje mislijo. Slavni italijanski slikar Leonardo da Vinci,

ki je umrl l. 1519., se je že bavil z gradnjo takega letala. V njegovih zapiskih so našli risbe in popis takšnega stroja.

V drugi polovici prošlega stoletja je več izumiteljev gradilo letala, a nobenemu se ni posrečilo, dvigniti se v zrak, in sicer iz čisto enostavnega vzroka, ker so imela vsa ta letala za pogon parni stroj, ki je vse pretežak, da bi ga letalo moglo nositi po zraku. Šele ko so iznašli lahki, a močni bencinski motor ter ga pri avtomobilu izpopolnili, je bila dana možnost letanja. Način, kako bi se dalo letati, je bil torej človeštvu že dolgo časa znan, to se pravi, iznajdba letala je že stara, manjkal je le lahek pogonski stroj, namreč močan bencinski motor.

Divja raca in letalo „Monoplan“.

Ko še ta ni bil iznajden, je skušal Nemeč Lilienthal letati brez pogonskega stroja: s pomočjo velikih peruti, ki jih je premikal z rokami, se je v drsalnem poletu spuščal z nekega griča ter ponovno letel po zraku, enkrat celo 250 metrov daleč. Slednjič se je smrtno ponesrečil in je tako postal prva žrtev letalstva.

Vsi prvoboritelji na polju letalstva so se pa bavili s proučevanjem letanja živali. Oglejmo si nekatere izmed njih, ki jim je narava dala dar letanja.

Različne vrste živali vsebujejo skupine, ki letijo, med tem ko druge, ki so jim sorodne in čisto podobne, tega ne morejo. Med šte-

vilnimi skupinami kormoranov ali morskih vranov, ki znajo vsi leteti, imamo enega, ki ima tako majhna krila, da z njimi samo lahko plava po vodi. Sploh imamo med ptiči več vrst, ki po zraku ne morejo letati; omenim tu le noja in pingvina.

Razen pri žuželkah in ptičih, ki imajo po večini krila, nahajamo krila ali krilom več ali manj podobne nastavke pri več drugih vrstah živalstva. V tropskih deželah žive različni majhni sesavci, ki jih navadno imenujemo leteče veverice. Te živali imajo kožo podaljšano in razpeto med nogami, tako da tvori nekakšen padobran. S pomočjo tega skačejo od drevesa do drevesa ter premerijo razdalje od 25 do 30 metrov, a vedno na ta način, da drse po zraku poševno navzdol, enako kot aeroplan v drsalnem poletu. Če je taka žival na zemlji, nikdar ne more odleteti v zrak, temveč mora, enako kot drugi podobni štirinožci, splezati na drevo s pomočjo krempljev. Pri svojih poletih, ali bolje rečeno skokih, te živali celo lahko do gotove meje spremeni najo smer s pomočjo dolgega repa.

Če omenjamo leteče štirinožce, pa seveda ne smemo pozabiti različnih vrst netopirjev, ki imajo resnična krila. Ta so sicer drugačna kot ptičja, a pogosto enako močna. Marsikateri netopirji lahko napravijo dolga potovanja v par urah, ne da bi si odpočili, in dognali so, da se nekatere vrste netopirjev selijo vsako leto, ko lete iskat hrane, enako kot lastovke in druge ptice selivke.

Stare pravljice nam pripovedujejo, da so živeli nekdam na zemlji strašni zmaji, ki so letali po zraku. Iz okostij, ki so jih našli zakopana v zemlji, so učenjaki dognali, da so v predpotopni dobi res živele zmajem podobne, velikanske zveri, a letati niso znale. To so bili ogromni kuščarji, do 30 metrov dolgi in 4 metre visoki. Le eden izmed njih, ki je dobil znanstveno ime pterodaktil, a ki je bil mnogo manjši, je imel med nogami in bokih razpeto letalno kožico, enako kot netopir. Učenjaki so pa mnenja, da pterodaktil ni bil v stanju, da bi bil tako spretno letal kot netopir, temveč je le bolj nekako skakljal po zraku, enako kot mladi ptiči, ki so pravkar zapustili svoje gnezdo.

V tropskih krajih žive še danes majhni kuščarji, imenovani leteči zmaji, ki tudi nimajo pravih kril, temveč le ob bokih razpeto kožico, ki tvori nekakšen padobran, kot pri letečih vevericah, katere smo zgoraj omenili. Imamo tudi tako zvane leteče ribe, to so ribe, ki se dvignejo iz vode ter delajo krajše ali daljše skoke po zraku, a dalje časa se v njem ne morejo zadržati, temveč vedno padejo nazaj v morje.

Pri žuželkah nahajamo najrazličnejše vrste letanja, od skakanja kobilca pa do mogočnega in naglega letanja kačjih pastirjev, ki ne zaostajajo v ničemer za lastovkami, in do neenakomernega frfotanja metuljev, ki imajo na videz prevelika krila za svoje slabotno telo.

Najpopolnejše letijo ptice, pri katerih nam oblika in velikost kril naznačujeta, ali je dotični ptič dober letalec ali ne. Primerjajmo samo kratka, široka in vzbočena krila vrabcev, prepelic in jerebic z ozkimi, dolgimi in prikoničenimi krili ujed, lastovk ali albatrosev, ki se s pomočjo počasnih gibov ali v vetru celo brez gibov vzdrže v zraku ter v njem plavajo, ne da bi se utrudili.

Nekatere ptice dosežejo pri poletu zelo velike hitrosti. Pisemski golobi prav lahko lete do 125 km na uro. Eden je preletel razdaljo Pariz—Spa, to je 400 km, v petih urah, preletel je torej povprečno 80 km na uro. Vsakdo lahko opazuje, kadar se pelje z železnico ali avtomobilom, da nekateri ptiči, predvsem golobi in lastovke, hitreje letijo kot človeška vozila.

Čim manjši je ptič in čim manjša ima krila, tem hitreje mora z njimi udarjati. Vrabec napravlja 13 udarcev na sekundo, raca 9, golob 8, sokol 5 in tri četrt, sova 5, kanja 3, med tem ko kolibrijeva krila udarjajo tako naglo, da jih ni mogoče razločevati.

Navadna muha dela 600 udarcev na sekundo in preleti v istem času osem metrov, a v slučaju potrebe mnogo več.

Študij živalskega letanja je prinesel letalstvu mnogo koristi, vendar se pa človeška krila še ne morejo meriti z živalskimi, predvsem kar se tiče okretnosti in varnosti. Koliko letal je že strmoglavilo na zemljo in so se letalci ubili, toda nihče še ni našel ptiča, ki bi bil padel iz zračnih višin na tla ter se pobil.

Šest in dvajseto leto teče letos, odkar ljudje letamo z aeroplani, 17. decembra 1903. sta se namreč dva Američana, brata Orville in Wilbur Wright (izg. rajt) z dvokrovnikom, ki sta ga sama izumila, prvič uspešno dvignila v zrak. Kar se tiče hitrosti, smo prišli v četrto stoletja daleč: septembra letos je angleški mornariški letalec Orlebar postavil z vodnim letalom rekord 592 km na uro. V hitrosti se torej letalci z letalom že ne morejo več kosati. Graditelji letal in letalskih motorjev so pa prepričani, da bodo čez nekaj let dosegli hitrost 1000 in še več km na uro, posebno v višjih zračnih plasteh.

Črkovnice.

K. Urh & Ant. Kaživa. — E. Polir & Bele Ko. — A. Merk & Molek. — Nina Petel & Noe Gvaic. — E. Lamas & Olga Bošeman. — Iva Sodac & G. Ježan. — Kati Edeles & Vida Janič. — St. Loke & Nace Prol. — V naslovu vsake tvrdke se skriva blago, katero prodaja.

Šaljivo vprašanje.

Zakaj spadajo imena: Samos, Pua, Puc med najkrajša?

Zlogovnica.

Sestavi iz zlogov: a, ba, ca, da, dam, gned, ho, ja, ja, ker, lev, ma, ni, ni, o, o, sma, stik, strog, u, zi

besede naslednjega pomena:

1. slovenski pesnik in pisatelj,
2. drevo,
3. del glave,

4. kovina,
5. vojaško taborišče,
6. zvezda,
7. ime za Turke,
8. znano ime za gospo,
9. del sveta.

Če si besede prav sestaviš, ti dajo prve in zadnje črke znan pregovor.

Še ena zlogovnica.

Sestavi iz zlogov: a, a, a, a, e, ga, ja, la, lad, ma, mir, mo, na, no, no, pa, ro, še, ta, ti, vec besede s temle pomenom: 1. prevozno sredstvo, 2. rimsko mesto na Barju, 3. visoka planota v Aziji, 4. duh, vonj, 5. denar, 6. hunski kralj, 7. hrvatski pisatelj, 8. žensko krstno ime. Če si besede prav sestaviš, ti dajo prve in tretje črke, čitane od zgoraj navzdol, začetek znane himne.

Rešitve in imena rešilcev priobčimo v prihodnji številki. Oglasite se brž!

Predniki.

Francoz in Italijan se pogovarjata o izkopeninah.

»Veste,« pravi Italijan, »pri nas so nedavno našli v bližini Rima pri izkopavanju pet metrov dolg kos bakrene žice. To je siguren dokaz, da so Rimljani že poznali telefon.«

»To ni nič,« se oglasi bistroumni Francoz, »pri nas v okolici Pariza, se vedno prekopava in izkopava. In veste, kaj so našli? Prav nič! Najbolj jasen dokaz, da so poznali stari Franki že brezžično telegrafijo!«

Goske.

Dva dečka stojita ob ribniku.

»Voda je na tem mestu gotovo zelo globoka!«

»Kaj še,« se oglasi drugi, »poglej vendar, goske gredo samo do polovice v vodo!«

Štorklje.

»Oče, zakaj pa dvigajo štorklje samo eno nogo v zrak?«

»Poglej ga norčka, če bi dvigale obe, bi sploh ne mogle več stati!«

Šola.

Učitelj: »Anonimna oseba je dotični, ki ne želi, da bi bil spoznan! — Kdo se smeje?«

»Anonimna oseba, gospod učitelj!«

Dokaz.

»Povej, Janezek,« vpraša učitelj v šoli, »zakaj je zemlja okrogla?« Kakor bi ustrezil odgovori Janezek: »Ker ste nam, v

prejšnji uri sami to povedali, gospod učitelj!«

Dvoumno.

»Kako Vam ugaja moj portret, ki ga je napravil mladi umetnik?«

»Izvrstno, gospodična, posebno usta! Pa je res napravil nekaj velikega!«

Raztreseno.

Babica: »Že dve uri imam nekaj v očesu, pa nič ne morem najti.«

Vnukinja: »Natakni si očala, babica, da boš lažje našla.«

Radovedneži.

Mala Nadica: »Zakaj pa postajajo ljudje na mostu, mamica?«

Mamica: »Napisno tablo, da je na mostu prepovedano postajati, nameščajo.«

Praktični nasveti.

Svinčnike ošpičimo najboljše takole: Najprej od mine olupimo les in nabrusimo konico na smirkovem papirju. Tako dobimo lepo, stožčasto konico.

Luknje v zidu zamašimo najboljše z namočenim časopisnim papirjem. Papir namočimo v vodo, da razpade in pritismo tako dobljeno maso v luknje. Ko se masa posuši, je ravno tako trda kot zid.

Risarji naj si zapomnijo, da potrebujemo za risbe troje vrst svinčnikov: mehkega za temne, srednje trdega za svetlejšje in trdega za najsvetlejšje ploskve.

Odpadki blaga, ki se pri krojenju oblek ne uporabljajo več, naj se razrežejo in shranijo. Ko jih imamo dovolj, so zelo prikladni za napolnitev blazin za punčko.

V spalni sobi naj ne stojijo cvetlice in druge rastline, ker oddajajo ponoči ogljikovo kislino, ki je škodljiva našemu zdravju.

Tintnike moramo pred vsakim novim napolnjenjem dobro izprati, ker se na dnu tintnika nabira gosta usedlina, ki nam dela včasih velike neprilike pri pisanju.

Nohtov na roki in nogi ne smemo ob straneh preveč globoko zarezati, ker se nam drugače zarastejo v meso, kar povzroča hude bolečine.

Preveč mazila za čevlje ne smemo nanesti na obutev, ker dobi usnje lahko gube in razpoke.

Kdor pride na cesti tako nesrečno med več vozil, da se ne more več umakniti, stori najbolje, da *obstane pri miru*. Tako se najlažje ubrani večje nesreče.

Če te piči čebela ali osa: izderi najprej želo in daj na pičeno mesto košček sadja ali čebule.

Če želimo, da nam ostanejo cvetlice v vazi dolgo časa sveže, zadostuje, da jim damo vsak dan sveže vode in porežemo dele stbla, ki so postali temnorjavi, to se pravi, da so pričeli gniti.

Po širokem svetu.

U. S. A. pomeni okrajšavo za United States of America (Združene ameriške države).

V Ameriki živi točasno samo še 800.000 Indijancev.

Ime Krištof Kolumbo se glasi v italijanski Cristoforo Colombo, v španščini Cristobal Colon. Na zadnji način se je Kolumbo sam podpisoval.

Ford izdelava dnevno 4000 avtomobilov. Vsak njegov nastavljenec ima svoj lasten avtomobil, ker si ga lahko nabavi na najmanjše obroke, ki se mu odtegujejo od njegove plače.

Pacifiška železnica je najdaljša, 19.000 km dolga železniška proga preko Amerike, med obalama Atlantskega in Tihega Okeana. Zgradili so jo z velikimi težkočami, ker so ovirali gradnjo srditi boji z Indijanci in banditi.

Amerikanski pisatelj Mark Twain, čigar mladinsko knjigo »Doživljaji Tom Sawyerja« ste gotovo čitali, je dobil za eno samo knjigo 300.000 dolarjev (15 milijonov dinarjev).

Amerika je dežela najbolj čudnih poklicev. Čistilci čevljev prodajajo časopise; nekatere trgovine so napolnjene z brivnicami napolnjenimi z živili, poleg tega prodajajo še

gramofone. Tudi v cerkve vabijo ljudi s svetlobno reklamo in izklicevalci.

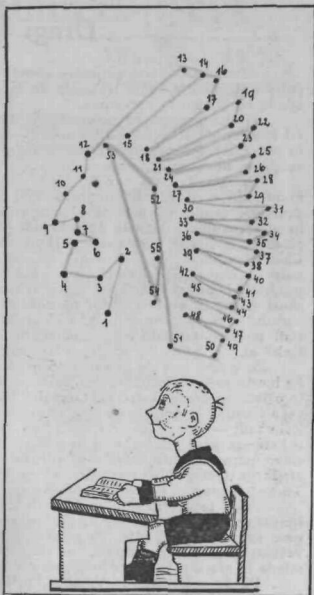
Največja vojna med severnimi in južnimi državami Amerike je nastala vsled tega, ker so bili v Južni Ameriki zamorci sužnji, v Severni pa so jim dali svobodo. Citajte »Stric Tomovo kočjo«!

Amerika je dobila ime po španskem znanstveniku Amerigu Vespuzzi, ki jo je objadral.

Najsevernejša točka Amerike je oddaljena od najjužnejše 14.850 km.

Preko vodopada Niagare zbrobni vsako uro 425.000 kubičnih metrov vode.

Naloga za risarje.

Na kaj misli dijak Janezek?
(Zveži pike z zaporednimi številkami, pa zveš!)

Dragi koticarji!

»Zvonček«, verni prijatelj, učitelj in zabavnik slovenske mladine, stopa s pri-
čujočo številko v svoje tridesetprvo leto in iskreno pozdravlja vse svoje dosedanje
mlade naročnice in naročnike.

Glejte ga, ves se je pomladil in v mnogočem izpremenil, pa se bo poslej še
od številke do številke, od meseca do meseca izpreminjal in izpopolnjeval po vsebini
in po obliki. Postati mora enakovredni bratcem mladinskim mesečnikom drugih —
večjih in bogatejših narodov.

Prinašal bo vse, kar dandanes zanima in veseli našo mladino. Deklice in dečki
bodo našli v njem v besedi in podobi mnogo, mnogo, kar je ljubo in dovtetno njih
drobnim, zvedavim, prekipavajučim srčkom. Hodili bomo po čudovitih tujih krajih
in se seznanjali z bitji in žitji, ki jim bodo topla razkrila tajne svojega zamotanega,
pisanega življenja, čudna snovanja narave. Zamislili se bomo v prelestni, čarobni svet
tihih pravljic in bajk, seznanili se bomo s fantastičnimi, burnimi dogajanja onstran
naših doznavanj, pregledali in preiskali bomo skrivnosti velikih iznajdb in odkritij,
prodirali bomo v globoko zemeljsko osrčje in splavali na dolge vožnje pod nebom,
skozi megle in viharje. Zdaj pa zdaj se bomo ozrli tudi v davno preteklost našega
naroda in se razgovorili o delu in življenju velikih tvorcev. Da se bomo vsak mesec
tudi pošteno razvedrili z ugankami in drugimi lokavimi zankami, tega še oznaniti
treba ni.

Ze v prvi številki prinaša naš list kaj pestro, mikavno vsebino in jako lepe slike.
Le berite začetek pripovedke o »Zelenem ptiču«, to je napeta, zelo razburljiva zgodba
iz palače začaranega princa. O svojih tovariših izpred sto let boste marsikaj zanimi-
vega izvedeli v drugem štanku, nato pa o Spačku, ki ga seveda ne smete posnemati.
Zelo radi — o tem smo prepričani — boste čitali o mladih letih velikega Napoleona,
o katerem prav zdaj govori vsa Slovenija, prav tako Vam bo všeč članek o sv. Va-
clavu, patronu bratske češke zemlje, in spis iz zgodovine letalstva, pa pripovedovanja
afriškega lovca o besnečih bivoli in še zgodba o krtači in iznajdljivem Tomažku.
To vse so namoč fletne in zanimive reči, ena je lepša od druge.

Višek te številke in vseh naslednjih letošnjih bo pa roman iz življenja male
šimpanzke »Kaške«, ki ga to pot prinašamo prve strani in ki bo vse leto zabaval
naše navdušene čitatelje. Ta roman, delo znamenitega poljskega pisatelja, ki je sam
večkrat prepotoval džunglo, je res nekaj posebnega, prav svojevrstna sladčica za
mlada in stara usta. Sicer boste pa sami videli, kaj bi Vam že vse naprej povedali...

Pa še nekaj! Tudi Vi sami, prijateljice in prijatelji, boste pisali v »Zvončka«
kot ste to delali že doslej. Kar brž, kar brž napišite pismo gospodu Doropoljskemu,
ki je velik ljubitelj slovenske mladine. Vse ga bo zanimalo: kako živite, kako je pri
Vas v šoli, kakšne so posebnosti Vašega kraja, kaj se je zanimivega dogodilo v Vaši
bližnji okolici in še in še. Vaša pisma bo »Zvonček« natisnil in jim dodal odgovor
g. Doropoljskega. Če ste dober risar, bo kotichek prav rad prinesel tudi kataro Vaših
boljših risb.

Torej na delo! Podprite naša plemenita stremeljenja, naše gornje načrte! Če
Vam naš list ugaja, povejte to tudi drugim in priporočite ga. Čim širši bo krog naših
naročnikov, tem lepši, modernejši in zanimivejši bo naš »Zvonček«.

Torej na delo!

Uredništvo in upravnništvo.